

Миодраг Новаковић

Два есеја

НА ЛИНИЈИ ПРОЖИМАЊА ФОТО И КИНО ЕСТЕТИЧКИХ ФЕНОМЕНА

Можда се никада раније, у продукцији аматерског видео филма посвећеног животу на селу, као 2016 године у оквиру 46 ЖИСЕЛ-а /„ЖИСЕЛ – ЖИВОТ СЕЛА“/, у толикој мери није осетио латентан, радијантан и вишедеценијски утицај оног што се на естетичком плану догађало и догађа у Салону фотографије.

Аутори од којих су се многи у својим претходним креативним истраживањима бавили и фотографским занатом, својим филмовима су приступили са посебном селективном осећајношћу за магична дејства слике, не интересујући се само или првенствено за актуелан садржај који их је мотивисао, већ и за онај ликовни сензибилитет који је ослободио велике могућности аутентичне филмске изражајности (*Банатске сличице* Милана Живоковића, *Лукомир Бјелашница 2015* Ајбара Мујановића, *Свети који неспиаје* Жељка Ђурића, *Браћа од светла* Александра Брендана...).

Суптилан визуелан продор у дубине филмског кадра, међутим, захтевао је у свакој прилици прецизно драматуршко усклађивање са оним вредностима које доноси звук. Показало се у овом композиционом систему да се звук често не уклапа, да квалитет тонског записа далеко заостаје за визуелном фактуром, да се догађају незграпна техничка „искакања“, као и да изговорени текст, на пример, уместо да доноси нека нова значења, једноставно препричава већ виђене и доживљене садржаје слике.

Иначе, филмска критика је још давне, 1966. године, извештавајући о филму Микеланђела Антонионија *Увећање (Blow Up)* упозоравала на “опасну моћ слике“. У том филму главни лик је фотограф који, снимајући млад пар у парку, нехотице у дубинским слојевима фотографије, увећањем открива детаљ који указује да се ради о једном могућем доказу за почињено убиство!

Конкретни медији, међу које свакако спадају и фотографија и филм, допремају повратну информацију из

простора и времена у које су лансирани фокусирајући се у најновије време посебно на даљи продор науке у мистериозне дубине атомског језгра. Револуционаран продор у субатомски ниво истраживања догодио се 20-их година двадесетог века када је Макс Планк поставио математичке једначине на којима је изграђена представа о тзв. „Планковом зиду“ као граници која дели свет атома од оног света који чине квантови и кваркови, а који егзистира на субатомском нивоу. У том субатомском свету сукобиле су се основе класичне физике са феноменима који су могући једино у оквирима феноменологије квантне холографске парадигме коју чине: синхронизитет, прекогниција, екстрасензорна перцепција, вантелесна искуства, психокинеза, телепортација, чудесна исцељења, мистична религиозна искуства, Благодатни огањ...

Још 2013. године у оквиру ЖИСЕЛ-а је приказан кратак филм *Мислиони* аутора Драга Латинковића и Илије Галоње из Футога. Тада је Др Миланко Ступар-Ђупе говорио о честицама од којих су сачињене наше мисли које је он назвао „мислиони“. Тада смо се срели са несвакидашњим кинестетичким садржајима који се могу видети само у каквом алтернативном, структуралном, ауторском, интелектуалном и сл. филму, а ове, 2016. године, Драго Латинковић и Илија Галоња презентују нам филмове *Искон* (филм у коме се трага за тајном сећања на недавно преминулог пријатеља), као и филм *Трећи простор* (филмска фикција у којој се два стада оваца утапају једно у друго, док се, с друге стране, на истоветан начин, сре-

ћу и једно у друго утапају два „стада“ људи, ишчезавајући на неким волшебним, визуелно инвентивно дочараним и недокучивим библијским простори-

ма. Обесхрабрујући свет у коме без трага ишчезавају и природа и људи као да се у бројним тачкама подудара са актуелном и сада већ светски популарном видео игрицом *Pokemon Go* у којој виртуелне играчке накачене на аутентичан филмски приказ маме кориснике мобилних телефона да крену у потеру за лудом илузијом лова на неке јапанске „мислионе“!

Како извештава лист „Политика“, менаџери који су компанији „Нинтендо“ донели раст акција од 86% за само седам дана, проглашавају противнике ове игре „пакосним маторцима“, осуђују их да су „реакционарне снаге“ које се противе новом поретку увећане реалности који нам, ето, омогућава да се, вођени смартфоном, саживимо са природом и са улицама којима свакодневно ходамо. Наравно да су се претходно потрудили да сферичним камерама које захватају угао од 360% и које су својевремено биле постављене на кровове аутомобила специјално ангажованих да прошетају улицама многих далеких градова, обезбеде неопходан визуелан материјал који се у продукцији сада користи за манипулације и остварење разних глобалних, меркантилних и других стратешких циљева. Међутим, прву опомену, први медијски сусрет са „увећаном реалношћу“ доживели смо још давне 1966. године захваљујући Антонионијевом филму *Увећање*. Тада нас је филмска критика први пут упозорила на „опасну моћ слике“. Данас, преласком

уметности филма на Теслин код (што ће рећи, из фазе пројектовања филмске слике у биоскопу на екран, на фазу емитовања електромагнетног сигнала са радио и телевизијске антене на отворену дестинацију) удружено дејство филмске и телевизијске слике бесконачно је увећано. Увећање је претходно обогаћено појавом звучног филма. Први звучни филм *Певач цеза* са Ал Џолсоном у насловној улози финализован је у познатој радио-компанији РКА 1926. године, дакле у време када је Никола Тесла свој изум високофреквентних струја уградио у свој изум радија. Тада је, међутим, поред Теслиних хуманистичких визија и бдења над будућношћу човечанства, из чаробне радио-антене и лампе кинематографа изашао и зао дух похлепе произведен у радионицама новог светског поретка, поретка увећане реалности која се сада младима, на пример, продаје у облику видео-игрице *Pokemon Go*. То је нови медијски производ који компанијама доноси баснословне приходе, производ који корисницима пружа прилику да се, вођени својим смартфоном „саживе са природом и улицама којима свакодневно ходају!“ Несвесни чињенице да наседају једном баналном филмском трику, који лако могу да им објасне у сваком дечјем филмском клубу у Врању, Лозовику, Омољци, Суботици, Новом Саду, Чачку, Београду или Нишу, у озбиљну потрагу за „покемонима“ крећу учесници те крајње ризичне и планетарно замишљене игре која их наводи да се, у ствари, у потрази за фикцијом произведеном дуплом експозицијом, комбинацијом нацртаног и аутентичног филмског prizora, нађу у стварним и

небезбедним просторима градова, улица и природе где лако може да им се изгуби сваки траг. Сада већ класична и поучна прича нобеловца Иве Андрића *Аска и звук* претворила се преко ноћи у неодговорну и сурову рјалити забаву, у опасну авантуру која се, јурећи за све већим профитом, све више поиграва маштом и лаковерношћу милиона филмски неупућених деака и девојчица.

АКТУЕЛНО ФИЛМСКО СУЧЕЉАВАЊЕ СА ИЗАЗОВИМА САВРЕМЕНОГ СВЕТА

Програм јубиларног 45. ФЕСТ-а 2017. године представио је на синтетичан и кинематичан начин узаврео простор и време савременог света. Сцене актуелне верске острашћености и тероризма видели смо у филмовима *Нокџурама* редитеља Бертранда Бонела, *Црни вештар* аутора Хусеина Хасана Алија, *Лајла* Мајка де Јонга и *Мученик* Кирила Серебреникова. Историјски недвосмислен одговор на својевремено контроверзан филм Дејвида Ворк Грифита *Рађање једне нације*, из 1915. године, парафразирајући наслов овог значајног Грифитовог филмског остварења, упутио је филмски редитељ – црнац Нејт Паркер. У оба филма жестоко је додирнута осетљива линија на којој се ширење основних вредности и учење хришћанства на афричким просторима одвија у знаку сурове неједнакости и праксе коју намећу бели досељеници. С друге стране, у филму *Тишина* познатог редитеља Мартина Скорсезија, упућен је поглед на давно време и околности под којима су се први хришћански мисионари искрцали на далеке обале Ја-

пана. У сукобу са властима и представницима староседелачке будистичке вере мисионари су тамо непријатељски дочекани. Одмах су били изложени заробљавању и великој физичкој тортури.

Имајући пред очима пустош коју на планети производи незграпно и неадекватно деловање надлежних међународних институција, Вернер Херцог је одлучио да у свом филму *Со и ватра* као терористе представи управо оне који су на овој планети највеће жртве. То су, у овом случају, житељи неких јужноамеричких земаља. Они, организовани од стране неке тајанствене корпорације предвођене професором Рајлијем, одлучују да са важне међународне научне конференције, киднапују групу водећих светских стручњака. Ту групу, састављену од истакнутих светских научника и експерата присилно, дакле, тајанствени киднапери одводе у пустињу. Од др Рајлија сазнајемо да је дотична пустиња некада била велико језеро! Сада је тамо само со на земљи и ватра коју бљује зажарено Сунце са неба. Вода из језера је испарила, а Рајлијева деца су ослепела. Све то био је довољан разлог и подстицај да Херцог сними још један у низу својих фантазмагоричних филмова.

У оквиру 45. ФЕСТ-а видели смо филмове који као да настављају тренд продора у онострано који је на себе скренуо пажњу и током прошлогодишњег, 44. ФЕСТ-а. Само, чини се да је враг сада однео шалу. Нема више филмова као што је била *Ајофенија* у којој се аутор Малешевић поигравао са призивањем духова. Уместо сатиричног односа према основној теми ко-

јом се Малешевић поигравао, сада гледамо филм *Лични кућац* аутора Оливијеа Асејаса у коме се, у комуницирању помоћу мобилног телефона, јавља глас са непознатог броја а уз то појављује и дух лика који је умро. Чаша коју је дух држао у руци још неко време левитира, да би ускоро треснула о под и разбила се. Измишљена је посебна драматуршка форма како да се два слоја стварности међусобно преплићу и коегзистирају. Слична ствар се, само на много драстичнији начин, догађа у филму *У сенкама* аутора Бабака Анварија. У филму је радња смештена у време ирачког напада и бомбардовања Техерана. У међувремену девојчици, која у стану живи само са својом мајком, нестаје једна од њој веома драгих играчака. У жижи интересовања су и паклени звуци, њихање лустера, лупа врата. Појавио се цин из бајке „1001 ноћ“! Он долази са ветровима које производе бомбе!

Филм *На души и телу* мађарске ауторке Илдико Ењеди, доспео је на 45. ФЕСТ као добитник Златног медведа на 67. берлинском фестивалу и као филм изненађења! То је необична прича о парапсихолошкој повезаности једног момка и девојке. Њихова суптилна елиптична веза у предузећу у које девојка доспева као врло затворен и некомуникативан лик, заснована је на Јунговом синхронизитету, суптилној привлачности и идентичном сну који обоје почињу истовремено да сањају. То је шумски призор јелена и срне, који се страшљиво осматрајући околину, из секвенце у секвенцу, лагано и опрезно, приближавају једно другом.